

Behija Zlatar

OSVRT NA SREDNJE I MANJE VAKUFE U SARAJEVU U XVI STOLJEĆU

U osnivanju gradova u Bosni u vrijeme osmanske vlasti veoma značajnu ulogu odigrali su vakufi. Podizanjem javnih, sakralnih, humanitarnih i kulturnih objekata, kao i osnivanjem objekata privrednog značaja, čiji su prihodi služili za održavanje tih zdanja, započinjalo je urbano formiranje gradskih naselja. U islamskom društvu su gotovo sve zadužbine osnivane kao vakufi.¹⁾ Način na koji će se upravljati vakufom i kako će se trošiti sredstva određivalo se prilikom osnivanja vakufa posebnim dokumentom-vakufnamom. Osnovni kapital nije se dirao, a za održavanje zadužbina koristila su se sredstva od vakufskih prihoda.

I u osnivanju Sarajeva i njegovog daljeg razvitka značajnu ulogu odigrali su vakufi. Prve objekte na području Sarajeva podigao je Isa-beg Ishaković. To je bila džamija koju je ovaj sandžak-beg podigao po naređenju sultana Mehmeda II Fatiha i namjesnikov dvor, saraj, po kome će novi administrativni, kulturni i ekonomski centar i dobiti ime. Odmah poslije podizanja ovih objekata, Isa-beg je 1462. godine pristupio izgradnji tekije*²⁾ sa musafirhanom i imaretom, zatim mosta, hamama, karavan-saraja te niza dućana i mlinova. Sve ove objekte on je uvakufio posebnom vakufnamom koja je najraniji sačuvani dokument o osnivanju Sarajeva.³⁾ I dalja izgradnja Sarajeva vezana je za razvitak vakufskih objekata. Gotovo cijela čaršija i uži dio grada podignuti su na vakufskom zemljištu. Zatim sve veće građevine kako vjerskog, tako i privrednog, kulturnog, humanitarnog i komunalnog značaja podizani su vakufskim sredstvima. U osnivanju vakufa, a time i u razvoju Sarajeva, učestvovali su svi bosanski sandžak-bezi koji su stolovali u Sarajevu, predstavnici osmanske feudalne klase, trgovci, zanatlije, vjerski i administrativni službenici, kao i drugi građani srednjeg društvenog staleža.

¹⁾ H. Inaldžik, Osmansko carstvo, Beograd 1974, str. 201.

²⁾ Podizanjem tekija u Bosni je u više mjesta započinjalo formiranje muslimanskih naselja. O tome više vidi A. Handžić, O ulozi derviša u formiranju gradskih naselja u Bosni u XVI stoljeću, Prilozi za orijentalnu filologiju (POF), XXXI, /81, str. 169-178.

³⁾ H. Sabanović, Dvije najstarije vakufname. POF 11/1952, str. 5-38.

Svoj najintenzivniji razvitak Sarajevo je doživjelo u XVI stoljeću. Na osnovu popisa Bosanskog sandžaka iz 1604. godine⁴⁾ vidimo da je građevni razvitak Sarajeva u turskom periodu gotovo završen. Početkom XVII stoljeća bio je izgrađen gotovo sav prostor koji je sačinjavao gradsku teritoriju do austro-ugarske okupacije. Prema navedenom defteru Sarajevo je imalo 91 muslimansku mahalalu, dvije hrišćanske mahale i džemat (skupinu) Jevreja. Do kraja XVI stoljeća ovaj grad je izrastao u jedan od najvećih gradova na Balkanu sa 20 džamija, 63 mesdžida, 6 tekija, 3 bezistana, 5 medresa, nekoliko biblioteka, 6 hamama, više hanova i karavan-saraja, oko 90 mekteba, zatim 6 mostova, ogromnim brojem dućana i preko 5.000 stambenih kuća. Sa svim tim građevinama, te uz mnoštvo zelenila, tekuće vode, česama i šadrvana, Sarajevo je pružalo zaista lijepu sliku.

Veće građevine, odnosno veći vakufi, činili su urbani kostur grada i bili centri najvećih mahala u gradu. Ostali prostor popunjavali su srednji i manji vakufi. Nažalost, glavni izvori za izučavanje ovog pitanja vakufname uglavnom nisu sačuvane. Iz XVI stoljeća sačuvan je mali broj ovih dokumenata i oni se odnose većinom na veće vakufe. Podaci za izučavanje srednjih i manjih vakufa u Sarajevu u XVI stoljeću mogu se naći u popisima Bosanskog sandžaka. Posebno su značajna dva deftera koji pored drugih značajnih podataka sadrže i popise vakufa. To su popis Bosanskog sandžaka iz 1540. godine⁵⁾ i popis iz 1604. godine.⁶⁾ Ti popisi vakufa, tj. vakufskih objekata, zavještajnih dobara i rashoda tih vakufa važni su i zbog toga što predstavljaju rezimirane sadržaje zakladnih povelja (vakufnama) o pojedinim vakufima a koje najvećim dijelom nisu sačuvane. Zato podaci pruženi u ovim popisima o pojedinim, naročito sitnijim i nesamostalnim vakufima predstavljaju često i jedine spomene o njima.

Broj evidentiranih vakufa u ova dva popisa je dosta veliki, iako oni ne obuhvataju sve vakufe u Sarajevu u to vrijeme, što se može vidjeti iz popisa Sarajeva u navedenim defterima.

Sredinom XVI stoljeća bilo je upisano u Sarajevu gotovo 40 što srednjih što manjih vakufa, a krajem XVI stoljeća više nego duplo — 90. Razlog povećanog broja vakufa nije samo u intenzivnoj izgradnji grada u drugoj polovini XVI stoljeća nego i u osnivanju manjih vakufa koji su bili dodaci većim vakufima i čija su sredstva korištena za plate pojedinih službenika u određenom vakufu. Ovi vakufi, pored krupnih vakufa kakvi su bili Gazi Husrev-begov vakuf, Vakuf Isa-bega Ishakovića, vakuf Mustafa-paše Skenderpašića i drugih sandžak-bega i predstavnika osmanske feudalne klase, odigrali su značajnu ulogu u općem razvoju Sarajeva kako u urbanom tako i ekonomskom, kulturnom i društvenom.

Legatori ovih vakufa poticali su iz različitih društvenih slojeva, počev od najviših predstavnika osmanske feudalne klase pa do ljudi srednjeg društvenog staleža — zanatlija, trgovaca, vjerskih i admini-

⁴⁾ Istanbul, Basbakanlik Arsivi, (BBA), Tapu defter (TD) no 18, Fotokopije u OIS pod brojem 61.

⁵⁾ Istanbul, BBA TD No 211, OIS br. 75.

⁶⁾ Istanbul, BBA TD No 18, OIS br. 61.

strativnih službenika do običnih građana, pa čak i oslobođenih robova. U osnivanju vakufa u Sarajevu učestvovala su i žene.

Uvakufljena je i pokretna i nepokretna imovina. Nepokretna imovina korištena je po principu zakupa (muqata'a) i to zakupa jedinstvenog za cijelo carstvo. Što se tiče srednjih i manjih vakufa u Sarajevu u XVI stoljeću tu je dominiralo zavještanje gotovine. Interes na gotovinu tzv. ribh utvrđivan je prilikom ustanovljavanja vakufa i nije se mijenjao što je često išlo na štetu vakufske imovine, jer je novac gubio vrijednost. Novac je davan uz interes od 10% do 15% a trošen je za održavanje vakufskih objekata. Vakufski novac je igrao značajnu ulogu u kreditiranju gradske privrede. Davanjem novčanih sredstava na kredit trgovcima i drugim licima vakufi su dugo vremena vršili ulogu novčano-kreditnih zavoda.⁷⁾

Činjenica da su vakufi u ova dva deftera upisani kao zasebna cjelina pokazuje da su oni predstavljali značajan kulturno-privredni faktor. Njihovi prihodi bili su veliki i uticali su na opći razvoj Sarajeva. Najveći i najbogatiji bio je vakuf Gazi Husrev-begov, ali i ovi srednji i manji vakufi imali su značajnog udjela u razvoju Sarajeva. Godine 1540. srednji i manji vakufi u Sarajevu posjedovali su 176.900 akči gotovog novca što je donosilo godišnji prihod u iznosu od 20.935 akči i izvjestan broj nekretnina (dućani, mlinovi, zemljište, vrtovi) čiji su prihodi te godine iznosili 20.547 akči. U drugoj polovini XVI stoljeća ta sredstva su znatno porasla tako da je 1604. godine ukupna suma gotovog vakufskog novca iznosila 454.240 akči, što je donosilo godišnji prihod od 53.996 akči i od nekretnina 17.380 akči. Taj novac korišten je za održavanje zadužbina i plaćanje njihovih službenika. Kada se ova suma upoređi sa gotovinom koju su posjedovali krupni vakufi posebno Gazi Husrev-begov vakuf, onda gotovina koju su posjedovali srednji i manji vakufi u Sarajevu u XVI vijeku ne izgleda velika. Jer, sam Gazi Husrev-begov vakuf, pored nekretnina, imao je 1540. godine 900.000 akči gotovog novca što je donosilo godišnji prihod 90.000 akči, a 1604. godine 944.796 akči što je godišnje donosilo 94.749 akči.⁸⁾ Međutim, i pored ove velike razlike u sumi gotovog novca, za ono vrijeme i prihodi koji su ostvarivani od gotovine srednjih i manjih vakufa, kao i prihodi od nekretnina tih vakufa, bili su značajni. Oni su imali udjela u razvoju Sarajeva pogotovo njegovog privrednog razvoja. Jer, vakufski novac je pozajmljivan uglavnom privrednicima: zanatlijama, trgovcima i poljoprivrednicima, tj. onim društvenim slojevima za koje se znalo da će pozajmljeni novac vratiti, a i pozitivno uticati na razvoj zanatstva i trgovine.⁹⁾ Sarajevo je u XVI vijeku bilo najrazvijeniji privredni centar Bosanskog sandžaka.

Na kraju, može se reći da su pored krupnih vakufa koji su činili urbani kostur grada i brojni srednji i manji vakufi imali značajnog udjela u razvoju Sarajeva. Legatori tih manjih vakufa bili su uglavnom

7) A. Sućeska, Vakufski krediti u Sarajevu, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu 11/1954, Sarajevo 1954 str. 343-379.

8) Istanbul, BBA, TD No 211, OIS br. 75 fo. 397; Istanbul, BBA, TD No 18 OIS br. 61 fo 347.

9) A Sućeska, Nav. djelo str. 353.

predstavnicu zanatskih i trgovačkih cehova, kao i drugih predstavnika srednjeg društvenog staleža. Svojim vakufima oni su dopunjavali i proširivali funkciju velikih vakufa. Tako su ostvarena ogromna materijalna sredstva koja su stvorila od Sarajeva najvažniji kulturni, ekonomski i politički centar Bosanskog sandžaka, a kasnije Pašaluka.

Srednji i manji vakufi u Sarajevu 1540. godine:

1. *Vakuf tekije pokojnog Skender-paše* — godišnji prihod od mlinova, vrtova, voća i djeteline 3.245 akči.

2. *Vakuf mesdžida Mehmed-bega sina rahmetli Minneta* — godišnji prihod od dućana, kirije, zemina, mukata i od zakupa zemljišta pod dućanima 2.380 akči.

3. *Vakuf mesdžida rahmetli Jakub-paše* — godišnji prihod od dućana, mukate zemljišta, te od kirije dućanskog zemljišta 902 akče.

Dodatak ovome vakufu:

4. Vakuf vojvode Nesuha 10.000 akči — godišnji prihod 360 akči.

5. Vakuf Mehmeda sina Jusufova, gotovina 1.500 akči — godišnji prihod 180 akči.

6. Vakuf Alije sina Mehmedova, gotovina 1.000 akči — godišnji prihod 180 akči.

7. *Vakuf pokojnog šejha Alaudin-dede* — godišnji prihod od dva mlina na Miljacki 300 akči.

8. *Vakuf džamije šejha Feruha* — godišnji prihod od jedne mezre u nahiji Olovci 591 akči. Za službenike ove džamije jednu mezru uvakufio je sultan Selim-han. Njen godišnji prihod bio je 1.509 akči.

9. *Vakuf džamije Skendera čehaje (hethode) rahmetli Mustafa-paše* — gotovina 4.000 akči, godišnji prihod od gotovine i od prihoda od dućana 1.800 akči.

10. *Vakuf mesdžida Sinan-čelebije sina Skenderova u Komatin mahali* — godišnji prihod od sedam dućana 1.260 akči.

11. *Vakuf mesdžida i mekteba Mimar Sinana* — gotovina 15.000 akči godišnji prihod od gotovine 2.250 akči.

12. *Vakuf mekteba i mosta sarača Hasana sina Širmerdova* — gotovina 15.500 akči, godišnji prihod od gotovine 1.875 akči.

13. *Vakuf mesdžida Hadži Ejnehana* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.

14. *Vakuf Hanife, žene hadži Ejnehana* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

15. *Vakuf Ferhada Nalbanta* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

16. *Vakuf mesdžida nalbanta Sinana* — godišnji prihod od 5 dućana 600 akči.

17. *Vakuf mesdžida Mevlana Arapa* — gotovina 2.200 akči, godišnji prihod od gotovine i od dva mlina na Koševu 620 akči.

18. *Vakuf kujundžije Mehmeda, sina Hamze* — gotovina 300 akči, godišnji prihod od dućana u Sarajevu 300 akči i od provizije gotovine 45 akči.

19. *Vakuf mekteba hadži Ejnebegija* — gotovina 6.000 akči, godišnji prihod od gotovine 900 akči.
20. *Vakuf džamije Mevlana Arapa* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.
21. *Vakuf Mehmeda čelebije, sina Hizir čelebije* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 357 akči.
22. *Vakuf žene Skendera krojača* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
23. *Vakuf Nesuha vojvode* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
24. *Vakuf gospođe Selime, žene Kenana* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
25. *Vakuf mesdžida hadži Ismaila* — gotovina 6.000 akči, godišnji prihod od gotovine 720 akči i godišnje 1.000 akči od dva mlina na potoku Koševo.
26. *Vakuf gospođe Aiše, kćerke vojvode Alije* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
27. *Vakuf mesdžida havadže Kemala* — gotovina 15.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.750 akči.
28. *Vakuf hadži Murata za mesdžid Kebkebir Sufi* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.
29. *Vakuf mesdžida rahmetli Haj rudina sina Ilijasa* — gotovina 14.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.400 akči i prihod od devet dućana 550 akči i jednog dolapa 360 akči.
30. *Vakuf mekteba Alije, sina hadži Balabana* — gotovina 1.500 akči, godišnji prihod od gotovine i jednog hana i dućana.
31. *Vakuf mesdžida Havadže, poznatog pod imenom Kečedži Sinan* — godišnji prihod od četiri dućana 960 akči.
32. *Vakuf čebedžije Uvejsa, sina Ismailova* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
33. *Vakuf mesdžida hadži Mustafe, sina Jusufova* — gotovine 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.
34. *Vakuf mekteba Mehmeda čelebije, sina Havadže Duraka* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.
35. *Vakuf mesdžida umrlog havadže Duraka* — godišnji prihod od 29 dućana 2.090 akči.
36. *Vakuf mesdžida Jusufa sina Skenderova* — godišnji prihod od sedam dućana 1.200 akči.
37. *Vakuf mesdžida i mekteba Kemala vojvode* — sa medresom i učenicima — godišnji prihod od 19 dućana u Mahali čekrekčijinog mesdžida 1.500 akči. Gotovina 10.900 akči, godišnji prihod od gotovine 1090 akči.

Srednji i manji vakufi u Sarajevu 1604. godine:

1. *Vakuf Mehmeda čelebije* — gotovina 4.500 akči, godišnji prihod od gotovine 450 akči.

2. *Vakuf Pijale, oslobođenog roba Gazi Husrev-bega* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
3. *Vakuf Hasana čelebije* — gotovina 3.640 akči, godišnji prihod od gotovine 364 akče.
4. *Vakuf Murata, oslobođenog roba Ajas-paše* — godišnji prihod od dva dućana 500 akči.
5. *Vakuf Kose Sinana* — godišnji prihod od zemljišta 40 akči.
6. *Vakuf* — godišnji prihod 60 akči.
7. *Vakuf mesdžida Mehmed-bega sina Minneta* — godišnji prihod od dućana i zemljišta i zakupa dućanskog zemljišta 4.182 akče.
8. *Vakuf mesdžida umrlog Jakub-paše* — godišnji prihod od dućana i zakupa dućanskog zemljišta 902 akče.
- Dodatak ovome vakufu:
9. *Vakuf Nesuha vojvode* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.000 akči.
10. *Vakuf Mehmeda* — gotovina 1.500 akči, godišnji prihod od gotovine 180 akči.
11. *Vakuf Mehmeda sina Alije* — gotovina 1.000 akči, godišnji prihod od gotovine 100 akči.
12. *Vakuf hamamdžije Kemala* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 260 akči.
13. *Vakuf Hadži Ibrahima* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
14. *Vakuf Murata sina Husejna* —
15. *Vakuf džamije Skenderije* — godišnji prihod od dućana i dućanskog zemljišta 1.125 akči, gotovina 4.000 akči.
- Dodatak:
16. *Vakuf Timurhana* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
17. *Vakuf šejha Bajezida* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 300 akči.
18. *Vakuf* — gotovina 5.000 akči, godišnji prihod od gotovine 500 akči.
19. *Vakuf šejha Bajezida* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 300 akči.
20. *Vakuf Ferhada čelebije* — gotovina 3.500 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
21. *Vakuf mesdžida Sinana čelebije* — godišnji prihod od sedam dućana 1.260 akči.
22. *Vakuf mesdžida i mekteba Mimara Sinana* — gotovina 15.500 akči, godišnji prihod od gotovine 2.250 akči.
23. *Vakuf mekteba i mosta sarača Hasana sina Širmerda* — gotovina 15.500 akči, godišnji prihod od gotovine 1.875 akči.
24. *Vakuf mesdžida hadži Ejnehana* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.

25. *Vakuf Hanife, žene hadži Ejnehana* — gotovina 3.000 godišnji prihod od gotovine 360 akči.

26. *Vakuf nalbanta Ferhada* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

27. *Vakuf mesdžida nalbanta Sinana* — godišnji prihod od 5 dućana 600 akči.

28. *Vakuf mesdžida Mevlana Arapa* — gotovina 6.000 akči, godišnji prihod od gotovine 920 akči.

Dodatak:

29. *Vakuf kujundžije Mehmeda* — godišnji prihod od 3 dućana 360 akči.

30. *Vakuf Mehmeda čelebije sina Hizira* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

31. *Vakuf Skendera sina Hamze* — gotovina 1.200 akči, godišnji prihod od gotovine 180 akči.

32. *Vakuf kujundžije Mehmeda sina Hamze* — gotovina 300 akči, godišnji prihod od gotovine 45 akči i 300 akči prihod od dućana.

33. *Vakuf mekteba hadži Ejnebegija* — gotovina 6.000 akči, godišnji prihod od gotovine 900 akči.

34. *Vakuf džamije Mevlana Arapa* — godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.

35. *Vakuf Mehmeda čelebije sina Hizira čelebije* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 375 akči.

36. *Vakuf žene Skendera krojača* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

37. *Vakuf gospođe Selime* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

38. *Vakuf Nesuha vojvode* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

39. *Vakuf mesdžida hadži Ismaila sarača* — gotovina 9.000 akči, godišnji prihod od gotovine i od prihoda mlinova na Koševu 1.875 akči.

Dodatak:

40. *Vakuf.....* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

41. *Vakuf gospođe Aiše, kćerke vojvode Alije, u mesdžidu hadži Muslihudina* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.

42. *Vakuf mesdžida umrlog Hajrudina sina Ilijasa* — gotovina 14.000 akči, godišnji prihod od gotovine, jednog mlina i devet dućana 2.310 akči.

43. *Vakuf mekteba hadži Alije sina Balabana* — gotovina 1.500 akči, godišnji prihod od gotovine i jedne kuće

44. *Vakuf mesdžida hodže poznatog kao Kečedži Sinan* — godišnji prihod od sedam dućana 1.273 akče.

Dodatak:

45. *Vakuf Fatime, kćeri Sinana* — gotovina 3.600 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
46. *Vakuf mesdzida hadži Mustafe sina Ilijasa* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.
47. *Vakuf mekteba Mehmeda čelebije, sina hodže Duraka* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.
Dodatak vakufu hodže Duraka:
48. *Vakuf Hanife, Emiršah i..... djece hodže Duraka* — godišnji prihod od 3 dućana u blizini Firuz-begovog hamama 360 akči.
49. *Vakuf mesdzida Jusufa sina Skenderovog* — godišnji prihod od sedam dućana 1.200 akči.
50. *Vakuf mesdzida Mustafe, vekilharča* — gotovina 5.100 akči, godišnji prihod od gotovine 510 akči.
Dodatak:
51. *Vakuf divan-katiba Hajdara* — gotovina 3.600 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
52. *Vakuf mekteba katiba hazine* — gotovina 3.600 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
53. *Vakuf Mehmeda čelebije sina hodže Kemala* — za dvije česme gotovine 22.000 akči, godišnji prihod od gotovine 2.200 akči i 160 akči od zakupa jedne bašče.
54. *Vakuf mesdzida Pašajigita* — godišnji prihod od dva dućana i od zakupa dućanskog zemljišta 2.120 akči.
Dodatak:
55. *Vakuf Isa ibn Mehmeda* — gotovina 6.000 akči, godišnji prihod od gotovine 720 akči.
56. *Vakuf hadži Mensura* — gotovina 3.500 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
57. *Vakuf sarača Alije* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
58. *Vakuf gospođe Emine* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
59. *Vakuf Pašmakči Mustafe* — gotovina 3.500 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
60. *Vakuf halvadži* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
61. *Vakuf mesdzida hadži Mehmeda sina Sinana* — sa mektebom u Mahali Čekrči Muslihudina — gotovina 36.230 akči.
62. *Vakuf mesdzida umrlog Čekrči Muslihudina* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.250 akči.
Dodatak:
63. *Vakuf hadži Mustafe* — gotovina 3.300 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
64. *Vakuf Seida vojvode* — gotovina 5.000 akči, godišnji prihod od gotovine 500 akči.

65. *Vakuf mekteba hadži Alije* — gotovina 7.000 akči, godišnji prihod od gotovine i dva dućana 1.500 akči.
66. *Vakuf mesdžida hadži Idrisa* — gotovina 47.300 akči, godišnji prihod od gotovine 4.730 akči.
Dodatak:
67. *Vakuf Hanife hatun* — gotovina 4.000 akči, godišnji prihod od gotovine 400 akči.
68. *Vakuf mesdžida Kučuk Jazidži* —
69. *Vakuf hatun* — gotovina 4.000 akči, godišnji prihod od gotovine 480 akči.
70. *Vakuf sarača sina Abdulaha* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
71. *Vakuf spomenutog Jusufa* — gotovina 2.500 akči, godišnji prihod od gotovine 312 akči.
72. *Vakuf spomenutog Jusufa* — gotovina 1.000 akči, godišnji prihod od gotovine 120 akči.
73. *Vakuf..... spomenutog* — gotovina 1.000 akči, godišnji prihod od gotovine 100 akči.
74. *Vakuf Kurekči Nesuka* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
75. *Vakuf gospođe Emine kćerke Atmadže* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
76. *Vakuf delala Davuda* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
77. *Vakuf Kurda subaše* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
78. *Vakuf gospođe Đulizar* — gotovina 1.300 akči, godišnji prihod od gotovine 130 akči.
79. *Vakuf mesdžida hadži Hajdara sina Abdulaha* — gotovina 25.600 akči, godišnji prihod od gotovine i od dućana 3.960 akči.
Dodatak:
80. *Vakuf gospođe.....* — gotovina 3.600 akči, godišnji prihod od gotovine 360 akči.
81. *Vakuf..... sina Rustema* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 300 akči.
82. *Vakuf mesdžida hadži Ejnekana* — gotovina 30.000 akči, godišnji prihod od gotovine 3.500 akči.
83. *Vakuf hamamdži Sinana* — godišnji prihod od devet dućana 1.368 akči.
84. *Vakuf Hasana sina Hamze* — gotovina 6.000 akči, godišnji prihod od gotovine 720 akči.
85. *Vakuf hadži Murata* — gotovina 10.000 akči, godišnji prihod od gotovine 1.500 akči.
Dodatak vakufu hodže Kemala:
86. *Vakuf Hanife kćeri Alije čelebije* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 300 akči.

65. *Vakuf sarača Ejnehan* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 300 akči.

66. *Vakuf..... kćerke hodže Kemala* — gotovina 2.500 akči, godišnji prihod od gotovine 250 akči.

67. *Vakuf Ibrahima čelebije sina hodže Kemala* — gotovina 4.000 akči, godišnji prihod od gotovine 400 akči.

68. *Vakuf..... kćerke hodže Kemala* — gotovina 3.000 akči, godišnji prihod od gotovine 300 akči.

69. *Vakuf..... Uvejsa sina Ismaila* — gotovina 3.000 akči godišnji prihod od gotovine 360 akči.

REVIEW OF MEDIUM AND SMALL VAKUFS IM SARAJEVO in XVI c.

The work provides a short review of medium and small vakufs in Sarajevo in the XVI c., which, besides the big vakufs, had a significant share in the general development of Sarajevo. A list is given of these vakufs that are to be found in two defteres of the Bosnian sandžak. In the middle of the XVI c. more than 40 medium and small vakufs are registered, and at the end of XVI c. more than twice = 90. It is a fact that the vakufs registered in both these defters represented a significant cultural and economic factor. The legators of these vakufs were from various social scale from the heights of the Ottoman feudal class to people from the middle social stratum.